

NAPRAWIĆ (269) *vb pf*

Oba a jasne (w tym w pierwszym 5 r., w drugim 4 r. błędne znakowanie).

inf naprawić (85). ◇ *fut* 1 sg naprawię (4). ◇ 2 sg naprawisz (6). ◇ 3 sg naprawi (25). ◇ 2 pl naprawicie (2). ◇ 3 pl naprawią (4). ◇ *praet* 1 sg m naprawilem, -m naprawiłem (3). ◇ 2 sg m -ś, -eś naprawiłem (5). f -ś naprawiła, naprawiłaś (3). ◇ 3 sg m naprawił (65). f naprawiła (9). ◇ 3 pl m pers naprawili (11). ◇ *plusq* 3 sg m był naprawił (1). ◇ *imp* 2 sg napraw (8); -w (3), -(w) (5). ◇ *con* 2 sg m byś naprawiłem (1). ◇ 3 sg m by naprawił, naprawiłby (14). ◇ 1 pl m pers byśmy naprawili (2). ◇ 2 pl m pers byście naprawili (1). ◇ 3 pl m pers by naprawili (4). ◇ *con praet* 3 sg m by był naprawił (2). n by było naprawiło (1). ◇ *impers praet* naprawiono (1). ◇ *con* by naprawiono (1). ◇ *part praet act* naprawiwszy (11).

Sł stp notuje, Cn s.v. naprawiam kogo na kogo, Linde XVI – XVII w.

1. *Spowodować, by coś wróciło do stanu sprzed zepsucia; restituere PolAnt, Mącz, Modrz, Vulg; instaurare PolAnt; reficere Mącz; (re)novare Calag [w tym: kogo, co (114)] (123) : OpecŻyw 72v; MurzNT 83v; Diar 69; náklon vporne/ nápraw ílkodzące/ day twoim wiernym [...] przytęp do niebá. KrowObr 176v; BibRadz Matth 17/11, Act 1/6, OrzRozm K2 marg; BielKron 229v; In integrum restituere, Ták nápráwić yáko przed tym było. Mącz 414a; OrzQuin Gv, Y4v; Heliaź przedfię przyidzie pierwey/ y nápráwi wízytko. BudNT Matth 17/11; Y trzymáiąc przez lat 60 Cárogrockie Cefarstwo/ znowu Greki ziednoczyli y kościelny pokoy nápráwili SkarJedn 259; Calag 507b; SkarŻyw 299, 517 marg; ArtKanc A16; ActReg 46; przyiał śmiertelność/ podiał mękę/ śmierć poráził/ á ták mię nápráwił. LatHar 560; WujNT Matth 17/11, Mar 9/12; Wierz Bogu/ mowi Mędrzec/ á on cię nápráwi. SkarKaz 551a; Nápráwićlácno [!] zgodę v Kátholikow. SkarKazSej 684a marg, 659a.*

naprawić ku czemu (1): Thyś vpádył íwiáth w grzecham ku żywotowi nápráwił Márya. KrowObr 176v.

naprawić czym (8): LubPs O5; Aliquid reficere ex pecunia alicuius, Cziyem nákládem co nápráwić. Mącz 116b; OrzQuin Z; BielSpr b4 [2 r.]; SkarŻyw 305; Obiecał z łáiki káżdego zbáwić/ á wiárá żywą w Duchu nápráwić ArtKanc G14. Cf »naprawić prawem«.

naprawić w czym (1): Przetoż w Mieście nápráwiwízy w tym rząd/ opátrzył y brany mieyfckie/ áby Pogáństwo o świętach niewiedzące [...] nieśmiáło potrzeb przywozić. PowodPr 52.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): ZIácháliście fię w imię Páńkie/ ná opátrowanie niebefpieczności Koronnych: ábyście to co fię do vpadku náchyliło podpárli/ co fię íkáziło nápráwili/ co fię zrániło zleczyli/ co fię rozwiązáło ípoili SkarKazSej 657a.

W połączeniach szeregowych (6): áby tho było człowieczeństwo iego z Boftwem złączone wizytko nápráwiło/ przeiednáło/ a ku łáice á ku miłofierdzyu záfię przywiodło. RejPos 291; RejZwierc 198; Proznuiące/ leniwe/ o rolá y o gośpodárstwo niedbájące nápráwiłby/ á do powinności przyzwał [ociosos ... castigaret ac ad officium revocaret]/ złościwie á íwowlonie żywące karałby. ModrzBaz 20v; SkarŻyw [282]; SkarKazSej 657a; SarnStat 13.

W przeciwstawieniach: »skazić (a. pokazić) (10), karać, tracić, wymiotać, zepsować ... naprawić« (14): MurzHist N3v; trudno zarazem wszytko naprawić, co się długo traciło DiarDop 106; BielKron 80v, 146; OrzQuin Z; GórnDworz Dd2; Ioziaź/ [...] wízythki iego błędy wymiotał/ á nápráwił záfię znowu chwałę Páná Bogá íwego RejPos 50v; RejZwierc 230; CzechRozm 68v;

ModrzBaz 20v; Przez któreś [zmartwychwstanie] ty iuz náprawił To com ią był przez grzech fkaźił. *MWilKHist* F4; *ArtKanc* F17v; *GostGosp* 10; *SkarKazSej* 657a.

W charakterystycznych połączeniach: naprawić chwałę, kapłany, kolegijum, krolestwo (5), naukę, pokoj (2), rząd, spanie, stan duchowny, wszy(s)tko (wszytki rzeczy) (9), zgodę; znowu naprawić (2).

Zwroty: »naturę naprawić« (1): Syn Boży słał lię człowiekiem: áby tę fkaźoną naturę nálszę w łobie y w złączeniu iey z boftwem swoim náprawił *SkarKaz* 488b.

»[co] opuszczonego, straconego naprawić« (1:1): *BielKron* 278; [Q. Maximus] przewłóczaniem rzecz ftráconą náprawił [qui cunctando restituit rem]: y Cicero, który dla záchowania w cáłości Rzeczypospolitey oycem oyczyzny názwan był *ModrzBaz* [41]v.

»prawem naprawić« (1): Záhámowawšzy Iurifdicią/ mieli iednymże prawem náprawić rząd y fprawiedliwość polspolitego zgorźzenia. *PowodPr* 24.

»rzeczpospolitą naprawić« (5): Ten [Aleksander] vpadłá Rzeczpospolitą zálię náprawił. *BielKron* 151, 146, 178v; *BielSpr* b4; Y w zbudził go nam z grobu fwą hoynością/ Gdzie naydzie káždy iáką przyfytoynością/ Rzeczpospolitą vpadłá náprawić/ W klobie poftáwić. *ModrzBazStryj* ¶ 2v.

»naprawić sprawiedliwość« (1): *PowodPr* 24 cf »prawem naprawić«.

»[kogo] w skażeniu jego naprawić« (1): człowiek [...] poki nie pozna swego fkaźenia/ y tego ktore zá nim idzie zginienia: tedy też y dobrodzieyftwá tego/ ktoryby go w fkaźeniu iego náprawił/ poznać nie może *CzechRozm* 205v.

»(wszytek a. wszyciek) świat naprawić« (4): Czwarte pytanye bylo yaka by tho myala bycz panna ktora boga myala porodycz a fzwiyath naprauycz *PatKaz III* 90, 106v; *KrowObr* 176v; który [Mesyjasz] świat wšyćiek náprawić y Ray przywroćić/ á do niebá vtráconego ludzie przywieś miał. *SkarŻyw* [282].

»[co, kogo] upadłego, zatraconego, skażonego naprawić« (7:2:1): Boże przes zállugę Błogofławioney Cezáryey nas záthrácone rätz náprawić. *KrowObr* 171v [idem] 217; *BielKron* 146, 151, 178v; zámiełżáne Kroleśtwá ku porządkowi dobremu przywiódł/ y náukę vpadłá znowu náprawił *LeovPrzep* C2v; *BielSpr* b4 [2 r.]; *ModrzBazStryj* ¶ 2v; *SkarKaz* 488b.

»żywot [czyj] (wieczny) naprawić« (3): wierzymy iż Pan Kryłtus z martwych wśtał/ żywot nálsz náprawił/ z śmierci wieczney nas zbáwił *ArtKanc* F17, F17v, N17.

Szeregi: »naprawić i ochędożyć« (1): [krolestwo żydowskie] fłowem fwym fświętym y prawdziwą chwałą/ náprawić y ochędożyć raczył *LubPs* O5.

»naprawić i oczyścić« (1): Vżywálić też tego ftanu/ ták Zydowie/ iáko Pogáni/ ále iż go źle vżywáli/ więc Pan Chriřtus Syn Boży nálsz Zbáwićiel/ náprawić ij/ y od wšyřtkich przyřad nietráfnych oczyścić raczył/ á przywiódł ij w iego pierwřzą klobę *KarnNap* F2v.

»naprawić i odkupić« (2): *OpecŻyw* 26; ta pany fzwiyátha fya myala narodycz a przeřz nýą fyn fya [...] bozy wczyelycz a czyalo przyáwřzy wřzytek fzwiyath naprauycz y odkupycz *PatKaz III* 106v.

»naprawić a (i) odnowić« (2): ktore morřkie żegłowanie/ przez ták wiele wieków opuřczzone/ [...] Krol Ferdynánd [...] po wypędzeniu Sárácenow z Kroleśtwá Gránáckiego/ náprawił á prawie znowu odnowił *BielKron* 278; *SkarŻyw* 463.

»opatrzyć a naprawić« (1): Poznayciefz mię wŷzyfcy/ zeciem ia ieft Pan który wŷzytko mogę/ á iŷ nikt iny iedno ia łam mogę opátrzyć á nápráwić wŷzytko złe y dobre wálze *RejPos* 205v.

»naprawić i posilić« (1): áby ták iáko bjł wiele Chrześcián gdy fię łońcu klániał w zgorŷzył y záltráfzył: śmiercią ie tefz łwoią nápráwił/ y ku wielkości fercá á vmieraniu dla Chryftufa posilił. *SkarŻyw* 305.

»przywrocić a naprawić« (1): rychłoli przywroćifz á nápráwiłz kroleftwo Izráelfkie *RejPos* 135v.

»naprawić albo przywieść« (1): Spánie iáko nápráwić/ álbo przywieść *SienLek* Tv.

W przen [co komu] (4) :

W przeciwstawieniu: »skazać ... naprawić« (2): vczyniwŷzy czoło wielkie/ fkażili wnet Turkom ferce náłfzym nápráwili *BielKron* 245; *BielSpr* 26v.

Zwrot: »serce naprawić« = *napelnić męstwem* (4): dziś gárdło łwoie dawam dla oyczyzny włáfney/ á Porfenę zábiję/ á wam włzem fercá nápráwię. *BielKron* 106, 245, 320; iŷby cie nieprzyaciel záchwyćił/ fkáziłby ták ferce łwoim/ á nieprzyacielowi nápráwił *BielSpr* 26v.

a. *O rzeczach materialnych; zreperować, odbudować; munire Mącz; reformare Miech; sanare PolAnt* (32) : Nápráwił [*instauravit*] theŷ [*Ezechijasz*] z nowu Mello w mieście Dáwidowym/ y náłpráwiá włfelákiego oręza y tarcz. *Leop 2.Par* 32/5; *BielKron* 118; *Munire* viam, Nápráwić drógę/ Opátrzić by nie były [!] dziury w moścynách. *Mącz* 237a, 492a; *SkarJedn* 221; *ZapKościer* 1582/40v; *Comifsarzow* takze swych dotego zesłał y swym kosztem zdochodow innych Łabgowskich ktore bierał y dotego czasu napoprawienie tego Portu bierze, naprawić y vprzátnać roskazał *ActReg* 46; Co fie Zimie odrze/ pochyli/ iefli nie zaráz tedy ná Wiołnę nápráwić *GostGosp* 12, 142.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): *GórnTroas* 51 cf »wskrzesić i naprawić«.

W przeciwstawieniu: »zborzyć ... naprawić« (1): Grekowie Illium miáłto wzyęli á zborzyli/ áby zálię on iáko dzyedzic nápráwił. *BielKron* 57.

Zwrot: »[co] skażonego, spustoszonego, upadłego, wylamanego, wyróconego naprawić« (4:1:1:1:1): *PatKaz II* 78v; *MiechGlab* 49; [*papież Grzegorz*] nápráwił wiele murow około Rzymá vpádłych. *BielKron* 167v, 27, 96v; *Fores efractas restituere*, Wylámáne drzwi nápráwić. *Mącz* 413d; *SkarŻyw* 115; ták [się] Bogu oycu vpodobáło/ áby przez tego mężá/ przez ktore⁸⁰ vmyflił nápráwić fkáżony świat/ przez tegoŷ wŷzytkich łádzil. *NiemObr* 108.

Szeregi: »ochędożyć i naprawić« (1): Cieplice ochędożyć/ á do wzywánia lepszégo nápráwić rofkazał *Oczko* A4.

»wskrzesić i naprawić« (1): Y zaŷ w proch obróconé mury ten poftáwi/ A to co w popiół pófzło/ włkrzeŷi/ y nápráwi? *GórnTroas* 51.

»zbudować, naprawić« (1): Iefzczeŷ tu nie wŷzyćkiego wygrał: ábowiem zbudowawŷzy/ nápráwiwŷzy potrzebá doŷrzec/ áby Bałftá nie zgniłá *Strum* Q3v.

W przen [co] (11) : [*Machabeusz*] zebrałwŷzy niewiele ludzi/ poráził Antyochá po trzecim lecie iáko był łłup do kościołá wftáwił/ kościół łwięty nápráwił wyrzuciłwŷzy czártowłkie bálwany. *BielKron* 128v, 96v; A to/ ze ty znou miáłto łwe nápráwiłz/ Y w łwym máiełtaćie widomie łye łtáwiłz: [...] Niech to písmem będzie nápiáno złotym/ Dla wieku przyŷłćego *KochPs* 152; *SkarKaz* 457b.

W przeciwstawieniach: »w niwecz obrocie, rozszczepić ... naprawić« (2): *BibRadz Ps* 60/4; mocą fwą drzwi łobie otworzył/ ábo drzwi rołpuścił y w niwecz obrocił/ y zálię ie tudzież náprawił. *WujNT* 386.

Zwroty: »naprawić po staremu« (1): Bog obiecuiąc przywroćić więzienie Iudy y Izráelá/ to iest ofwobodzić ie z niewoley/ y náprawić ie poštáremu/ ták potym przydáie mowiac: Oczyścię ie od wšyftkiej niepráwości ich/ ktorą zgrzelzyli przeciw mnie *CzechRozm* 115v.

»naprawić [co] pokazonego, rozwalonego, spustoszonego« [*szyk zmienny*] (1:1:1): *BielKron* 88v; *NiemObr* 7; Zbuduy kościół łpalony/ nápraw ziemię Iudłką łpułtołzoną *SkarKazSej* 668a.

Szereg: »dobudować i naprawić« (1): A on [*Chrystus*] powie: iuż ia łam dobuduię/ y náprawię wšytko łkoro przyidę. (*marg*) Bog łam łobie dom łercá náłze⁸⁰ przypráwuie (-) *SkarKaz* 457b.

»pobudować i naprawić« (1): Potym łię wrocę/ y znowu zbuduię przybytek Dawidów vpáđły/ á rozwałiny iego znowu pobuduię/ y náprawię gi [*et diruta eius reaedificabo, et erigam illud*] *WujNT Act* 15/16.

b. O zdrowiu: uleczyć (14) : Przy ranach: troiaka rzecz ma być vmiana, kthore łą barzo potrzebne. Napierwłza: ciało dobrze naprawić *FalZioł* V 99v, II 6a; wšyscy prawie/ tám ná chęć do iédłá zdobycwá fye máią: y náprawiwšy ią/ á dobrze trawiac/ w tém pokázác/ że iem Cieplice pomógły *Oczko* 32v; Piotr mię [*o głuchym*] zleczył: łwiatłóść iákał powiáda y ogień z vft iego wychodził/ y ogárnał mię y náprawił. *SkarŻyw* 99.

naprawić komu [w tymi sobie (2)] (5): *SienLek* 93v, 98; powiedáli o iednym Opácie/ [...] iż iechał do cieplíc áby był łobie chuc náprawił. *RejZwierc* 26, 26v. *Cf* *naprawić komu czym*.

naprawić czym (1): Gdy wwarzyłz macierzą dułzkę [...] tym [...] pamieć zginęłą naprawiłz *FalZioł* I 138d.

naprawić komu czym (1): iáko mu zálię oną rybią wátrobką náprawił wzrok/ ták iż y łyná y onę poćciwá żonę iuż mu widomie oddał *RejZwierc* 199.

naprawić w kim (1): Gdy fye kto łtucze/ áłbo zerwie/ ma owczą żołć/ z niewiełcim mlékiem pić/ to zász wšyftko w nim náprawi. *SienLek* 149.

W przeciwstawieniu: »skazić, utracić ... naprawić« (2): Po iedzeniu wnet aby tego nie czynił/ [...] bo bys muiał zwroćić/ thedy by więczy łkaził niż náprawił *FalZioł* V 91v; *GosłCast* 68.

Zwrot: »naprawić [co] gnijącego, zginęłego« (1:1): *FalZioł* I 138d; ciepłó choremu [*wilcze sadło z łojem kozim*] dáy wypić/ náprawi mu to płucá gnijące *SienLek* 93v.

Przen (1) :

Szereg: »uleczyć i naprawić« (1): á kto zálię złe á głupie [*żywie*]/ ten wždy nie pokriwáiac łwych niedoštátkow/ łwych chorob/ ná tákowego człowieká trefić może/ który ono wšytko wleczy y náprawi. *GórnDworz* B.

c. O tekście (2) :

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): A gdzie co było ábo odmieniono/ áłbo wyrzucono/ zá pewnemi tychże dowodámi/ náprawiłem. *BudNT przedm* d2.

Zwrot: »miesce pokazone naprawić« (1): Iáko á zkąd miełcá pokazone náprawić. *BudNT przedm* c7 *marg*.

d. O smaku (2) : Dobrać iest fol. ále iefli fol nie fłona będzie czymże ią nápráwicie [*in quo illud condietis*; osolicie *WujBib*]? *WujNT Mar 9/49* [*idem*] *Luc 14/34*.

2. Spowodować, by coś zmieniło się na lepsze; polepszyć, udoskonalić [*w tym: kogo, co (19)*] (23) : wczym fie náłoży dziecę z młodu/ wtym zátwardnyeie zówzdy/ ták że go trudno będzie w wyetfłych lecyech yego nápráwić/ á [...] zwyczáyu złego wymoczyć. *GliczKsiąz D8v*; *SkarŻyw 482*; Owa nievmiéřz ieno gánić/ co iest łácno: ále vkazać drógę/ iákoby to nápráwić/ to by mądrého rzecz. *KochWr 41*; tám tego Pána y Vrzędnikowá zła fpráwá: y ma fie to doyrzrec y nápráwić. *GostGosp 100*.

naprawić czym (4): *CzahTr 12*; Co fie komu dořtanie/ muři na tym przeřtác: [...] Iefli dobrze/ dźierz mocno: iefli źle/ řztukámi Z rozumem to nápráwić/ ták fie řtárác mámy *GostCast 43*. Cf *naprawić komu czym*.

naprawić komu czym (2): Czáfem złe przyrodzenie/ dobrym wychowánim/ Nápráwi ie młodemu/ řtátiecznym karánim *BielKom B5*; *RejPos 101*.

W przeciwstawieniach: »skazić (*a. pokazać*) (4), wzgorszyć ... naprawić« (5): *Nimia cura deterit magis quam emendat*, Zbytnia praca richley skáři niřli nápráwi. *Mqcz 451a*; *RejPos 101*; gdy by tego S. Witaliřzáf nářłádowác kto chćiál/ [...] nie dobrze by czyni. Bo by wiele ludzi wzgorřzył/ zwłářczáf te/ ktore Apořtoł zowie mđłá bráciáf/ á podobno by ich záfie nie nápráwił. *SkarŻyw 108, 153*; *GostGosp 36*.

Zwrot: »złego [*kogo*] naprawić« (1): Złego Mnichá iáko nápráwił. *SkarŻyw 252 marg*.

Szereg: »naprawić i wspomóc« (1): Kmiotka łotráf ták nápráwić y wřpomoc náłácwiy: Gdy prze łotrořtwo řpręžáiu řtátkow potrzebnych nie ma/ z nowego doyrzrec go áby záfiał *GostGosp 36*.

Przen [*co (4), kogo (1)*] (5) : wřtápiwřfy do nyebáf [*syn boży musiał*] vdźyelánim łáfki ducháf S. rozummy ich zácmyone ofwyećić/ wole náprořćić y nápráwić/ á práwye wřfyřtkyego człowyekáf odnowić *KromRozm III Bv*; pokornie prořę/ ábyřmię Duchem twoim řwięty m obdarowác/ y ofwiećić ratzył/ y ięzyk moy nápráwił/ rządzil/ y wtwierdził Aby m ia tu temu złemu řwiátu nic gwoli niemowil *KrowObr 2v*; *WujNT 1.Petr 5/10*.

naprawić k czemu (1): Kroluyże řam nád námi/ [...] á nápráw k prawdźie wřzyřtkie ferćáf ludzkie. *ArtKanc E7*.

W przeciwstawieniu: »zepsowác ... naprawić« (1): *CzechRozm 68v cf Szereg*.

Szereg: »naprawić i umocnić« (1): táf rzecz zepřłowác nam nie może zácźetych nářzych rozmow. Owřzem iáko mniemam nápráwić więcey y vmocnić może. *CzechRozm 68v*.

a. O tekście (4) : *PatKaz II 60v*; Rozłádźze/ mořeli z takowych křiąg co iym tyřiác lat/ nápráwić křięgi dźiřieyřze dořtátiecznie *BudNT przedm c6, d5v marg*.

Zwrot: »miejsce naprawić« (1): A iř powiedáfz žeby niektorzy mieyřce to o tych 40. lat z Iozeffáf nápráwili/ ktory miáfto nich kłádzie 4. lata *CzechRozm 138*.

3. Spowodować, by nie było (skutków) zła [*w tym: co (46)*] (49) : *PatKaz II 60v*; *WróbŻořł 109/6*; *Diar 21*; Prořbáf z vtrápienim ferdecźnym/ áby Pan [...] co rychley ofwiećil zmjřfy nářze/ á nápráwił zámieřzánie w řwycy řłowycy. *LubPs bb5 marg, bb5*; Iefliby w ktorey częśći/ álbo w kthorym káfie Korony/ iákie vbliezenie w práwie pořpolitym obacźyli/ thám nápráwić fie nápomínáli. *LeszczRzecz A3v*; *BielKron 216*; *KochZg B*; Báf kiedyby wam plácono/ Wieleby tym nápráwiono/ Bo wy Syromacy

chudzi/ Muście drzeć nędzne ludzi. *RejZwierc* 234; tákby nam w to tráfiác/ iákobyfmy Páná tákowe⁸⁰ wzięli/ ktoryby tę niewftawiczność we włzech ftaniech náprawić mogł *MycPrz* II C2; *ActReg* 39 [2 r.]; Kościół Sálomonow y ftará religią w nim po łpułtofzeniu Pogáńfkim náprawił/ y do ołtátecznego łporządzenia przywiódł *PowodPr* 81, 68.

naprawić czym (6): *BielŻyw* 59; Dzierzeniem praw naszych Excess trzeba naprawic *ActReg* 31, 31; w czym był Król Włádyłław obłádził/ że fie był ná Turká puścił/ nań fie dobrze nie nágotowawłzy/ wielkim rozłaniem krwi nieprzyaciéłłkicy zaś náprawił *OrzJan* 120; Bo też y ná Anyoły złał fie pożytek męki Páńfkicy: ktorych vpádki/ śmiercią iednorodnego Syná Bożego nápráwiono *LatHar* 260; *SiebRozmyśl* H2.

Ze zdaniem dopełnieniowym (2): abyś WKM jako chrześcijański krol woli miłego Pana Boga pilnując to naprzod naprawił, co się przeciw rozkazaniu Iego świętemu w państwach WKM dzieje *Diar* 83; *SienLek* 194.

W przeciwstawieniach: »obłádzić (2), pochybić (3) ... naprawić« (5): przełóżył im dwu pánu zwierzchnich miáłto krolow/ k nim przydał dwádziesią y ośm mężów ftarych rozumnych/ wiary godnych/ áby/ iefliby w czym oni dwa Zwierzchni pochybili/ cí mężowie rádá fwoią nápráwili. *BielKron* 272; *SienLek* 194 [2 r.]; Rozłmiefzy też to niepomału/ kiedy kto zle łobie w czym poczáwłzy/ á chcąc ono w czym fie obłádził náprawić/ rzecze *GórnDworz* R7; *OrzJan* 120.

Zwroty: »niedostatek naprawić« (5): DEmoſtenes [...] iakoby fie zaiąkał, ale łmyłem łwym potim ten niedoſtatek naprawił *BielŻyw* 59, 14, 123; LEo łzoity [...] niedoſtátki łtolcá Pápiełskiego nápráwił *BielKron* 173v, 121v.

»(o)bląd, omyłkę naprawić« = *coarguere errorem* *Modrz* (4:1): Trudno námá ty błédy nápráwić *BielKom* F3v; A załz W.M. niewiefz/ iż then łzwánk á obłáđ białáglowá záfię nápráwiłá *GórnDworz* Y, Y2 [2 r.]; *ModrzBaz* [41].

»skáżenie naprawić« (1): ktore łkáżenie ten łam dobrotliwy Pan miłóściwie nápráwić raczył. *LubPs* Z4.

»naprawić szkody« (1): zá czáfu łczęłného Pánowánia náłżego w Krolełtwie náłżym ftaráłifmy fie nápráwić/ tákowá zelżywość y łzkody [*reficienda curavimus hanc indignitatem et incommodum* *JanStat* 203]/ ták Kościelne/ iáko też Rzeczypołpo. *SarnStat* 193.

»naprawić upad(ek) (człowieczy a. ludzki, a. świata) (śmiercią a. przez śmierć, a. przez mękę), upadłość« [*szyk zmienny*] (9:1): *OpecŻyw* 72v, 101; pan bog wradzye troycze łzwyátey pytał yefly by bog myal nyeuyálthá łtworzycz która by myala upad łzwyata naprauycz *PatKaz* III 89; *WróbŻołt* 118; *KromRozm* II b2v; *KromRozm* III A8; Nápráwże vpádłóści iey [*ziemi*] ktoremi wzrułłoná/ Bo oprócz cyebye nye może być włpokoyoná. *LubPs* O5; *BielKron* 132v; *LatHar* 260; *SiebRozmyśl* H2.

»wiele [czego] złego naprawić« (1): corká Theodoryká [...] wiele złych rzeczy oycowłkich nápráwiłá. *BielKron* 162v.

Szeregi: »nagrodzić, naprawić« (1): Arbitrantur non defore qui illa restituerent, Zaden niedoſtatek w ludziech nie będzie ktorzi to záfię nágradzą/ nápráwią. *Mqcz* 80b.

»odkupić i naprawić« (1): O krolu niebiełki/ [...] dla tego ráczyłes fie na ten łwiat narodnitz/ aby przez łwą łwiątá łmiertz człowieczy rodzáy odkupil/ ij náłs vpád naprawił *OpecŻyw* 101.

»naprawić i zahamować« (1): już WKM będziesz raczył zacząć dosyć czynić swobodz[i]e prawa pospolitego a ty swowolne z niego wykroczenia naprawić i na potomne czasy zahamować *Diar* 21.

a. *O tekście* (5) : ieffiže co fye zbłądziło w Grámmátyce álbo w Rhetoryce/ ia tho wedle zdánia ich nápráwię *OrzList* g.

naprawić komu [= *sobie*] (1): ztámąd pirwey ie [*omyłki*] íobie nápraw/ toż dopiro z Panem Bogiem czytay *BudBib* c4.

Zwrot: »błędy, chybę, fałsze naprawić« (1:1:1): w ktorých książkách [...] ácz kilká żiół pochybił/ á kilká feth niedołożył: niewidzę aby fye zá the íżeść lat/ ktory Polak vczony obudził/ á iego chybę nápráwił *SienLek* 194; mniefyże błędy oni to drukarze (iáko mi fámi powiedáli) z ftórych ksiąg naprawili *BudNT przedm c6, przedm c6*.

4. *Spowodować, by coś było, powstało [w tym: co (29)] (30)* : ij naprawiłaś zbawienijé/ bo poczniefś ij porodziłs fyna náwyfłłego boga *OpecŻyw* 8v; prosiliśmy WKM naszego MP, abyś to samo, to jest co egzekucyjá zowiemy, pirwey raczył naprawić [...] rozumiefjąc temu, że za porządkiem wnétrznym łacnie by się zawsze mogła obrona i mocna a za łaską boską pewna postanowić *Diar* 67, 74 [2 r.]; *OrzRozm* H4 [2 r.]; Luteryani máiąc záto/ áby Cefarz miał ciągnąć do Myfzná y Sáfkiey żemie/ nápráwili móft ná drugą ftronę Dunáią y przepráwili íe. *BielKron* 227; *KuczbKat* 95.

naprawić komu (1): *BielKron* 301 *cf* »przydać i naprawić«.

naprawić na co (1): Rozum ludzki Potym ípráwił/ Íż Łodzią ná tho nápráwił/ Íż co ná wodach pływáią/ Belpieczni ná niey bywáią. *RejZwierc* Av.

naprawić czym (3): *BielŻyw* 110; Tyś morze z żemią ípoił/ y mocnie vftáwił/ Tyś láto fwym dowcipem/ y żimę nápráwił. *KochPs* 110; *GostGosp* 92.

naprawić w kim (1): w Chriftuśie wżytko nápráwił [*instaurare omnia in Christo*] (*marg*) w kupę zebrał. G. (–) y to co íeft ná niebiesiech/ y co íeft na żiemí/ w nimże. *WujNT Eph* 1/10.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): nápráwiłby y to/ żeby woźnowie złemi bydź nie mogli/ á pozew íżby záwždy tego chodził/ kogo pożywáią *GórnRozm* L.

W połączeniach szeregowych (3): Abowiem Pan Krytús przes ímierć fwoię ímierć moię poráżył/ á przes zmartwychwftánie fwoie/ moię vspráwiedlivienie nápráwił/ y mnie ożywił. *KrowObr* 45v; *GrzegRóżn* C; *ArtKanc* F6.

W przeciwstawieniach: »naprawić ... pustoszyć, skazić« (2): *WróbŻółt* 10/4; Będzie [!] mu vkazował pożytek kthóry nie ítoi zá fráłzkę: á ínfzé co Pan z cnotliwymi fługámi nápráwił będzie puftofżył. *Strum* R3.

Szeregi: »przydać i naprawić« (1): Ten przydał y nápráwił wiele poípolitey rzeczy dobrej kroleřtwu Węgielkiemu. *BielKron* 301.

»stworzyć i naprawić« (1): [*Chrystus*] Stworzył y nápráwił wżytko. *WujNT* Xxxxx4.

W przen (1) :

Zwrot: »niebo naprawić« (1): fwiates od potępieniá wybawiła/ niebo naprawiła/ ij bogas z nieba zwábila/ ij na żiemięs íciągnęła. *OpecŻyw* 183v.

a. *Urządzić* (6) : Młynarz ma około młyna chorony koniom/ wołom/ nápráwić *GostGosp* 62.

naprawić komu (1): náležli mu na pułtyniey [...] bárzo przyśtoyne y łpokoyne mieyńce/ ktore mu nápráwili wedle potrzeby *SkarŻyw* 168.

naprawić czym (1): Domum instruere Sprzetámi [!] domowemi dom nápráwić. *Mqcz* 423a.

W połączeniu szeregowym (1): Aczkołwiek Biblioteki dał poczynić/ nápráwić/ y rołpifáć/ á wńzákże ludzi vczone precz wyгнаł *BielKron* 148.

W przen (2): Y cożem z tą Winnicą iuz dáley czynić miał/ Wńzyłtko w niey nápráwiłszy *ArtKanc* K5v.

Zwrot: »naprawić w sercu« (1): y nápráwiłszy go [*gościniec*] w łercách ludzkich/ przełtrono iuz bez wńzelákiéy boiáźni Bożéy [*szatan*] począł tym łzermowáć/ y łławić to v ónych wńzech ludzi *BiałKat* 293v.

b. Ułożyć, uporządkować [co] (1) :

Szereg: »naprawić a w porządek przywieść« (1): wńziálem przedsię nápráwić/ á w porządek przywieść/ Lékárłtwá końłkie/ od tegoż Wydawce podáné/ ktore téż nie mniey pobłákáne były *SienLek* 164v.

c. Przygotować [co] (1) : on lekarz nápráwił łwe przypráwy/ áby záłie oczy wpráwił *HistRzym* 95v.

5. Udzielić wskazówek; pouczyć [kogo] (3) : then walałky woyewoda yakom łlyłłal. połła łwego naprawyłły; wáłłe łtrone połłal. *MetrKor* 46/47; Nápraw ciotkę poczćiwá álbo iáką łtrinyńá/ Iż tám práwie od łercá wżdy iey vmyłł vmyńá. *RejWiz* 60.

naprawić czym (1): *SkarŻyw* 517 cf *Szereg*.

Szereg: »naprawić i nauczyć« (1): tám ie [*kapłanów, którzy nieprzystojny żywot wiedli*] pięknym vpominánim nápráwiłszy á náuczylłzy: bieżáł łam do Fryzyey *SkarŻyw* 517.

6. Wyjaśnić [czego czym] (1) : (*marg*) Dwoiákie nazwisko iednego nie może pogodzić Mátheuńá z Łukałżem. (–) co dáleko iest rzecz inłza/ á táka ktorey trudno tym nápráwić iż iednego dwoiáko názywáno *CzechRozm* 153.

7. Namówić, nakłonić, poduszczyć [kogo (35), co (1)] (36) : Gedeon [...] nápráwił iednę niewiáłtę [...] ktora thymi łłowy przed krolem mowiłá *BielKron* 355v, 181v; *BielSpr* 42; Ale nie długo znowu/ gdy go ná gardło łzukáli/ Cefarłkie woyłká nápráwiłłzy: vciekáć do Rzymu mułiał *SkarŻyw* 391; *GórnRozm* F2v; Tedy nápráwili [*summiserunt*] męże powiádáiące/ iżełmy go łlyłzeli mowiącego łłowá błuźnierskie przeciw Moyzełzowi y Bogu. *WujNT Act* 6/11.

naprawić na kogo, na co (14): *BierEz* C4v; Swatopołk thedy Kijow odźierzawłłzy/ nápráwił ná Boryłá y Hlebá bráćią iż ie pobito *BielKron* 428, 152, 351; *HistRzym* 55, 56; *RejPos* 72v; *HistHel* B4; Y nápráwiłłzy ná nie nieiákiego Wáleryułzá/ liłty im wydrzeć [...] kazáłá. *SkarŻyw* 90, 118, 142, 508; *GosłCast* 15; Do ktorego [*Eneasza*] tám bieżę pełna wńtydliwoóci/ Prołzác áby przepuócił ty me wńzetecznoóci. W ktore Wenus y Iowilłz mnie głupińá wpráwili/ A Kupidá teź k temu ná mię naprawili. *PudłDydo* B3v.

naprawić do kogo o co (1): Moizełz vpátrzywłłzy łwoy czás iechał do Epiru/ nápráwił niektore o przyczynę do Skánderbegá/ przed ktorego nogami padł [...] prołł o łáłkę/ vczyniłłzy obmowę *BielKron* 252.

cum inf (1): bo ten Zid ma wiele przyacziol y bratow abi nyenaprawyly zabycz kogo poźli pan nasch *LibLeg* 11/61v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: *na to* (1); *aby* (14), *by* (2), *iżby* (2), *jakoby* (1)] (19): Nátożeś łługę nápráwił/ Iżby mię był z domu pozbył. *BierEz* C4v; *RejZwierz* 18v; krol Perłki tego lekarzá nápráwił ábyć trućinę zádał. *BielKron* 124, 76, 127, 179, 194, 322v (9); *RejPos* 72v; y iam nápráwił ná nię S. Epiphániuszá/ áby [...] onę przymusił żeby wino piła. *SkarŻyw* 142, 200, [223], 250, 459; *CiekPotr* Av; Czegom mu nie ćierpiał/ gdym nań bráćią nápráwił/ By fie krwią iego páźli *GosłCast* 15.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (3) :

Szeregi: »naprawić a(l)bo odnowić« (2): Stworzyć miałto naprawić ábo odnowić. *CzechRozm* 38 *marg*, **4v.

»stworzyć i naprawić« (1): A gdzie małz to piłmo/ w ktorymby łłowo to Stworzyć ábo łtworzenie/ znaczyło odnowienie y naprawę/ ábo łtworzyć y nápráwić? *CzechRozm* 38.

Synonimy: **1.** *odnowić, przywrocić*; **2.** *polepszyć*; **7.** *nakłonić, namowić, poduszczyć*.

Formacje współrdzenne cf **PRAWIĆ**.

Cf **NAPRAWIENIE, NAPRAWIONY**